

Organizácia pretekov v OB pre detské kategórie

Autori textu:

Alena Bukováčová, FBA

Maroš Bukováč, FBA

Richard Balogh, SKS

Hana Baloghová, SKS

Rado Jonáš, BBA

Verzia 1.0, február 2014

Autori textu privítajú opravy, pripomienky i vaše vlastné skúsenosti. Pripomienky prosím posielajte na adresu balogh.richard@gmail.com

Obsah

1. Úvod
2. Trate a kategorie
 - MW-R
 - MW-10
 - MW-12
 - Obrázkové
 - Štart
3. Značení tratí stužkovaním
4. Značení tratí smajlíky
5. Mapy pro dětské trate

Úvod

Tieto návrhy vznikli kvôli tomu, aby sme si čiastočne zjednotili začiatocnícke kategórie, v ktorých často prichádza laická verejnosť prvý krát do styku s orientačným behom a vytvára si obraz o tomto športe. Samozrejme ide i o **pomôcku organizátorom**, ktorí v tejto oblasti nemajú až tak jasno, prípadne ľahkovážne „odbijú“ stavbu či realizáciu týchto kategórií a nevedomky znehodnocujú tak veľmi vzácnu a potrebnú prácu so začiatocníckou mládežou. Znie to triviálne, ale bez začiatocníkov nevytvoríme dostatočnú základňu potrebnú pre rozvoj nášho obľúbeného športu, ani špičku, ktorá by bola úspešná aj v medzinárodnom meradle. Jediná možnosť, ako naďalej rozvíjať orientačný beh, je priviesť do lesa viac pretekárov. A to aj tých najmenších, pretože ak nepodchytíme deti od malička, spravia to iní: futbalisti, hokejisti, atletické oddiely atď. Kvalitné dětské trate okrem toho pomáhajú účasti celej rodiny. Často je rozhodujúcim argumentom pre účasť dospelého práve možnosť športového vyžitia jeho dieťaťa. Ak deti na pretekoch nebudú vítané a zapoja sa do iného športu, potom ich rodičia budú tráviť víkendy ako dozor na ligových zápasoch malých hokejistov a futbalistov, a nie v lese.

Začnime si preto konečne vážiť každé jedno dieťa, ktoré príde na naše preteky, aby sme o pár rokov stále neplakali nad úrovňou slovenského OB!

Materiál je spracovaný ako súhrn Pravidiel OB, Súťažného poriadku a doporčení manželov Bukováčovcov, Baloghovcov a orientačných bežcov, ktorí aktívne pracujú s deťmi.

2. Trate a kategórie

Podľa pravidiel OB SZOŠ a súťažného poriadku je pri návrhu tratí pre jednotlivé kategórie potrebné brať do úvahy vek a skúsenosti pretekárov. Smerné časy na dlhú trať majú dosahovať hodnoty podľa nasledovnej tabuľky a skutočné časy víťazov sa nesmú líšiť o viac ako 15 %.

Kategória	Čas	Kategória	Čas
W -10	20	M -10	20
W -12	25	M -12	25
W -14	30	M -14	40

2.1. Kategória MW-R

Tieto trate sú väčšinou označované ako RD, čo nezodpovedá skutočnosti, nejde o preteky **rodiča** s dieťaťom, ale naopak pretekárom je **dieťa**, ktoré v teréne sprevádza dospelá osoba. Jej zmyslom nie je dosiahnuť najkratší čas, ale naučiť sa základy orientačného behu.

Trate MW-R (chlapci aj dievčatá so sprievodcom) sú určené pre chlapcov i dievčatá so sprievodcom - typicky dieťa **bez obmedzenia veku** s rodičom, alebo aj so starším súrodencom, kamarátom a pod. Nie sme na to zvyknutí, ale so sprievodcom môže ísť aj staršie dieťa, ktoré si chce skúsiť pobehať po lese, kým sa neosamostatní. Ako inak majú začať začiatočníci behať po lese, ak nie so sprievodcom? Základnou charakteristikou tejto trate je jej nesúťažnosť.

Charakteristika trate: Je to jednoduchá, nenáročná trať maximálnej dĺžky do 1,5 km s množstvom jednoznačných ľahkých kontrol (rohy budov, plotov, lavičky, viditeľné jednoznačné vegetačné objekty, križovatky...) Trať by malo dieťa zvládnuť kondične, sprievodca (aj orientačne neskúsený) by mal zvládnuť orientáciu na tejto trati.

Značenie: Trate môžu, ale nemusia byť zvlášť označené. Usporiadateľ môže vyznačiť trať buď stužkami po cestách alebo iných výrazných líniách, alebo smajlíkmi na križovatkách (popis v kapitolách 3 a 4).

Keďže usporiadateľ nie je povinný vyznačovať trať stužkami, a teda dieťa sa dostáva do rôznych situácií: na jedných pretekoch sa má spoliehať na stužky a na iných si musí pomôcť samo - je vhodné systém zjednotiť a pravdepodobne aj celkom zrušiť stužkové trate - ak tam nie je ozaj viditeľný prvok nácviku orientácie (čo je

bohužiaľ častejšie) - napr. skracovanie tratí, falošné kontroly a pod. Inak je to iba beh v teréne, ktorý s orientáciou nemá veľa spoločného.

Organizácia

Razenie: Preferujeme používanie papierového preukazu. Deti si ľahšie skontrolujú počet i poradie orazených kontrol. Papierový preukaz zjednodušuje prípravu aj vedúcim krúžkov, učiteľom a rodičom, keďže nemusia zháňať čipy a potom sa strachovať, aby ho deti nestratili.

Štart: Odporúčame umožniť zvoliť si čas štartu individuálne, pretože takmer vždy sú na pretekoch rodičia, ktorí idú behať aj svoju trať.

Opisy: Opisy KS pre trate MW-R je potrebné vyhotoviť aj slovne – výnimkou sú medzinárodné preteky.

Štartovné: Odporúčame v tejto kategórii nevyberať zvýšené štartovné pri dohlážke na mieste - ide vlastne o nábor detí.

Vyhodnotenie: Napriek vyššie uvedenému sa aj tieto trate vyhodnocujú. Pri hodnotení rozhoduje najrýchlejší dosiahnutý čas. Nikto nie je diskvalifikovaný, za každú chýbajúcu kontrolu dostáva pretekár k celkovému času penalizáciu vo výške 5 minút. Delenie podľa pohlavia nie je potrebné, v prípade väčšieho počtu štartujúcich môže usporiadateľ dievčatá a chlapcov vyselektovať z výsledkov.

Niekedy rodič dieťa celú trať nesie, inokedy rodič naviguje a dieťa len beží ako robot, a v ďalšej situácii rodič / sprievod takmer nevstupuje do interakcie (tieňovanie) a dieťa pracuje takmer samostatne (a o to pomalšie). V tejto kategórii neodporúčame vyhlasovať poradie, ale všetky deti, ktoré trať absolvovali bez uvedenia poradia. Poradie má len informačný význam pre pretekára, nakoľko prístup sa môže u každého líšiť. V prípade veľkého počtu detí je možný aj variant bezprostrednej odmeny v cieľi (podobne ako na obrázkovej trati) bez vyhlasovania. Deti sa však na vyhlasovanie tešia a je to súčasť ich zážitku z podujatia.

V pokynoch uviesť:

- či treba nahlasovať deti vopred formou prihlášky, resp. či je možné dohlásiť deti aj na prezentácii,
- či bude trať v teréne vyznačená stužkami, smajlíkmi alebo vôbec nie,
- či je štart a cieľ zhodný so štartom ostatných kategórií, resp. kde sa nachádza,
- či je voľný štart, spôsob razenia (SI čipy alebo papierové preukazy), koľko detí sa bude vyhlasovať.

2.2. Kategórie M/W-10

Pretekármi tu môžu byť často deti v rovnakom veku ako v kategórii MW-R, ale orientáciu už musia zvládať sami. V prípade, že trať je zhodná s MW-R (odporúčame však zhodu najviac na 80%), musí byť zabezpečené, aby M/W-10 pretekali skutočne sami (dostatočný časový odstup od pretekárov MW-R).

Charakteristika trate:

Táto trať nemusí byť značená, ale musí byť jednoduchá, vedená po cestách, lúkach a pozdĺž jasných líniových objektov. Jej zmyslom je umožniť **bezpečný** pohyb medzi kontrolami aj najmenším. Typicky nemá umožňovať voľby postupov. Malý pretekár sa má jednoducho rozhodovať o postupe na ďalšiu kontrolu s využitím výrazných orientačných bodov v teréne. KS sa odporúča umiestňovať na miesta, kde treba rozhodnúť o voľbe postupu (typicky na križovatky ciest), prípadne tesne za ne, tak, aby ich bolo vidieť z miesta, kde sa treba rozhodnúť o tom, ktorý postup vybrať. Typická dĺžka trate je okolo 1,5 km plus mínus max 500 m. Počet KS odporúčame voliť tak, aby úseky medzi nimi neboli príliš dlhé, čo vedie k neistote, nájdenie KS potvrdí dieťaťu to, že je správne a darí sa mu.

Organizácia

Usporiadateľ zodpovedá za to, že v tejto kategórii v žiadnom prípade nepreteká dieťa so sprievodcom. V prípade, že dieťa na poslednú chvíľu stratí odvalu a na trati sa pohybuje s rodičom, organizátor vyhodnotí jeho výkon mimo súťaž, prípadne ho preradí do kategórie MWR (ak sa trať zhoduje).

Razenie: V tejto kategórii sú deti schopné používať aj elektronické razenie, oba spôsoby majú svoje výhody aj nevýhody. V papierovom preukaze si deti ľahšie skontrolujú počet i poradie orazených kontrol. Papierový preukaz zjednodušuje prípravu aj vedúcim krúžkov, učiteľom a rodičom, keďže nemusia zháňať čipy a potom sa strachovať, aby ich deti nestratili, výhodou je aj celkové zníženie nákladov. Použitie SI čipov má zasa výhodu pre organizátorov z hľadiska vyhodnotenia, ale prináša zvýšené riziko krádeže, ak sú kontroly umiestnené na jednoduchých a často verejnosti prístupných frekventovaných objektoch.

Štart: Aj tu odporúčame umožniť zvoliť si čas štartu individuálne, kvôli tomu, že rodičia, ktorí dieťa na štart privedú a pripravujú často idú bežať aj svoju trať.

Opisy: Opisy KS je veľmi vhodné vyhotoviť slovne, v krajnom prípade iba pomocou piktogramov (veľké medzinárodné preteky).

Značenie: Trate nemusia byť zvlášť značené (samozrejme pri dodržaní zásad stavby trate pre túto kategóriu a ak nepotrebujeme deti previesť náročným terénom). Pokiaľ je trať vedená výhradne po líniiach (chodníky), neodporúčame dodatočné značenie. Stuzkovanie je naopak vhodné na prevedenie pretekára cez náročnejšie časti terénu, v prípade keď trať nie je možné viesť po chodníčkoch. Netreba sa tomu

vyhýbať, deti „dobrodružný“ postup ocenia. Značená trať kategórie MW-R, ktorá je len čiastočne zhodná s kategóriou M/W-10 deti uvádza do zbytočného pomykova: ak napríklad prvé tri kontroly boli vedené súbežne, ako má dieťa vedieť, že na ďalšiu už značenie nemá sledovať?

Vyhodnotenie: V tejto kategórii odporúčame vyhlásiť a odmeniť všetky deti, keď zvládajú sami to, na čo ich rovesníci potrebujú pomoc sprievodcu. Vyhlasujeme poradie - už ide o športovú súťaž, prví traja by mali dostať zvláštnu cenu oproti ostatným v kategórii.

V pokynoch uviesť:

- či treba nahlasovať deti vopred formou prihlášky, resp. či je možné dohlásiť deti aj na prezentácii,
- či bude trať v teréne vyznačená stužkami, smajlíkmi alebo vôbec,
- či je štart a cieľ zhodný so štartom ostatných kategórií, resp. kde sa nachádza,
- či deti pobežia s SI čipmi alebo papierovými preukazmi,
- či je voľný štart, koľko deti sa bude vyhlasovať.

2.3. Kategórie M/W-12

Pre tieto kategórie máme nasledovné odporúčania:

- Neodporúčame zlučovanie tejto kategórie s M/W 10 ani s M/W 14 (ani vedením tratí). Častou chybou je aj zlučovanie tratí s veteránskymi kategóriami, ktoré majú rovnaký nárok na dĺžku trate, ale orientačná náročnosť je diametrálne odlišná. Takéto zlúčenie je neprípustné: buď sú ukrátené deti alebo veteráni (alebo obaja).
- Odporúčame vyhlasovať minimálne prvých troch v kategórii, predsa len ide stále o deti.
- Opisy kontrol piktogramami už tieto deti zvládajú

Charakteristika trate:

Táto trať **nie je** značená stužkami ani smajlíkmi, je to klasická trať ako pre staršie kategórie. Pre stavbu tratí odporúčame časť kontrol umiestniť na postupovej línii (cesta, priesek, atď. – podobne ako na MW10), a časť kontrol (max polovicu z celkového počtu) mimo postupovej línie, ale v dohľadnej vzdialenosti. Je možné zaradiť aj križovatky bez kontrol, kde sa dieťa musí rozhodnúť, ktorú cestu si vybrať. Typická dĺžka trate je 1,8 – 2 km plus mínus max. 500 m.

2.4. Obrázková (lúčková) trať

Je veľmi pekný doplnok k pretekcom OB určený pre najmenšie deti. Ideálna situácia je taká, že dieťa beží samostatne, pretože rodič má od štartu výhľad na celé územie a dieťa má aj na diaľku pod kontrolou. Kontroly by mali byť v dohľade, bezpečné a hlavne dosiahnuteľné aj pre 3-5 ročné deti t.j. výška raziaceho systému cca 50-60cm od zeme (raziť niečo nad úrovňou očí asi nezvládnete ani vy). Odporúčame spraviť aspoň malý výrez už zmapového priestoru, vhodného pre deti. Malá odmena bezprostredne po dobehnutí (sladkosť v cieľi) je v tomto veku najkrajšou odmenou. Výsledky sa nevyhlasujú. Odporúčame organizátorom umožniť účasť aj deťom z kategórií MW-R, MW10 príp. aj MW12, ktorým tak rýchlejšie ubehne čas čakania na vyhlásenie výsledkov.

Keďže trať je určená aj pre deti predškolského veku, ktoré nevedia čítať, kontroly sa označujú obrázkami. Keďže ide o prvý nábor budúcich pretekárov, považujeme za potrebné aj v tejto najjednoduchšej forme vybaviť pretekárov aspoň jednoduchou mapkou, aby sa zafixovalo spojenie „OB je beh s mapou“.

Ako sme už uviedli na inom mieste, spokojnosť malých pretekárov a spríjemnenie čakania je často dôležitým faktorom, ktorý rozhoduje o účasti na pretekoch aj u dospelých účastníkov.

Odporúčame nevyberať štartovné za túto trať.

Do prihlášok-pokynov uviesť:

- či bude obrázková trať pripravená,
- či treba deti nahlasovať dopredu formou prihlášky (z našich skúseností je to zbytočné, typický pomer prihlásených a skutočných počtov bol 1:6)

2.5. Štart

Pre všetky uvedené kategórie platí aj nasledovné odporúčanie: v prípade, že dĺžka cesty na štart má byť viac ako 1,5 km, navrhujeme aby organizátor zvažil možnosť zriadenia samostatného štartu pre všetky spomínané kategórie bližšie ku zhromaždisku (prípadne aj priamo na zhromaždisku). Ak je cesta na štart dlhšia než samotný pretek, dieťa pride už na štart unavené. Okrem toho aj deťom v kategórii M/W-10 dobre padne sprievod rodiča aspoň na štart. Ak chce súťažiť aj sprevádzajúca osoba, v mnohých prípadoch je nereálne časovo stíhať pretekársky čas.

3. Značenie stužkami

Keď bol zavedený tento systém značenia, očakávala sa jeho popularita a mal to byť ústretový krok voči rodičom a deťom. Stuzkovanie bol to spôsob znacenia trate povodne pre MW10, potom pre MW10R. Prax však poukázala na nedostatky, preto sa od stužkovania často upúšťa.

Stužkové trate musia byť v teréne vyznačené jasne viditeľným spôsobom, ktorý usporiadateľ uvedie v pokynoch. Trate by nemali presiahnuť dĺžku 1 km a mali by obsahovať aspoň 4 kontroly. Trať nesmie byť súbežná s traťami kategórií M -10 a W-10 na viac ako 20 % svojej dĺžky.

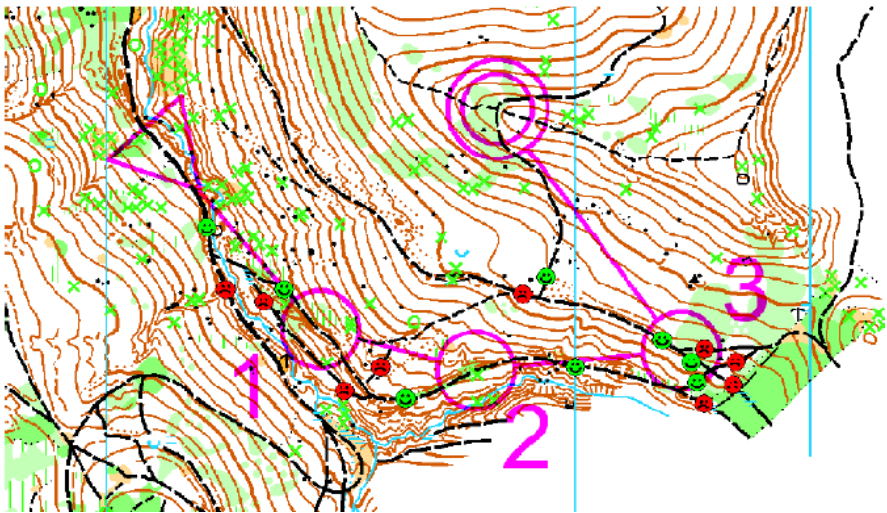
Značenie trate sa vedie nevýhodnou, spravidla dlhšou trasou tak, aby mal pretekár zrejmu možnosť zvoliť si výhodnejší postup po jasnej záchytnej línii (chodník, okraj lesa...).

Značenie musí byť realizované stužkami, farebne (a podľa možnosti i kvalitatívne) sa odlišujúcimi od ostatného značenia v teréne Odporúčané sú plastové pásky. Stužky je potrebné zavesovať vo výške zorného poľa detí (asi 1 m nad zemou). Frekvencia značenia má byť primeraná náročnosti terénu, uvádza sa, že z každého miesta majú byť vidieť 2-3 nasledujúce stužky. V komplikovaných pasážach (na križovatkách, pri náhlej zmene smeru) a v okolí KS je potrebné frekvenciu značenia zhustiť. Značenie trate nesmie mať vplyv na zvyhodňovanie postupov na trati ostatných kategórií.

Stužky na trati sú ďalším elementom, ktorý dieťa musí sledovať (ak je už v štádiu pozerania do mapy), musí rozhodovať, či viac dôverovať sebe alebo stužkám. V prípade, že sa stužky mierne odkláňajú od nakreslenej línie, deti majú s tým problém a ak nie sú po celej dĺžke trate poriadne viditeľné, dieťa sa i stratí. Použiť len ozaj vo výnimočne ťažkých priestoroch a veľmi precízne vyznačiť v teréne. Príkladom môže byť v rámci víkendových pretekov jedna ťažšia etapa stužková - treba to napísať do pokynov a riadne vyznačiť v teréne, popr. doplniť „falošné ks“ a všetci budú spokojní - usporiadateľ využije náročný terén a deti sa nestratia.

4. Značenie smajlíkmi

Označovanie postupu smajlíkmi je relatívne nový prístup, ktorý k nám zavítal zo severu. Veľmi jednoduchá trať je postavená podobne ako pre kategórie M/W-10, teda po chodníčkoch, prípadne po výrazných líniových objektoch. Na križovatkách a odbočkách sa deti musia podľa mapy rozhodnúť, ktorým smerom budú pokračovať. V prípade správneho rozhodnutia onedlho natrafia na usmievajúci sa zelený smajlík (nebude však viditeľný priamo z križovatky). Ak dieťa natrafí na zamračený červený smajlík, znamená to, že si zvolilo nesprávnu cestu, musí sa vrátiť na križovatku a zvoliť inú cestu. Nepredpokladá sa však postup späť, takže na križovatke nebude zamračený smajlík v protismere. Ak medzi dvoma kontrolami môže viesť viacero postupov, každý z nich bude označený usmievacím smajlíkom. Dlhé úseky budú označené tiež smajlíkom, aby deti nestrácali istotu. Príklad značenia takejto trate je na obrázku:

Ako ukazujú skúsenosti, príprava trate sa stáva veľmi náročnou a stavitel' musí veľa premýšľať. Pozor musia dávať aj roznášači značiek po lese. Odporúča sa dvojica roznášačov, ktorá vždy musí posúdiť, aby značka bola dobre umiestnená. Základom úspechu je poctivá príprava stavitela a mala by byť zverená tým najzodpovednejším členom tímu. Neporiadne postavená trať môže priniesť viac sklamaní ako úžitku.

5. Mapy pre detské trate

Keďže dĺžka detských tratí sa pohybuje okolo 1 km, zakreslenie trate na mape mierky 1 : 10 000 zaberie len veľmi malú časť mapy. Deti sa pritom v teréne pohybujú relatívne pomaly, vnímajú množstvo detailov a nemajú dobre vyvinutý zmysel pre generalizáciu. Ak vidia v lese jamu, hraničný kameň, plot, chcú ho vidieť aj na mape. Preto je vhodné pre detské trate používať mapy veľkých mierok ktoré dobre korešpondujú s realitou. Treba si uvedomiť aj trochu rozdielne vnímanie terénu deťmi, ktoré je dané aj ich uhlom pohľadu. Typickým príkladom je vedenie trate do odbočky, ktorá sa na cestičku nenapája priamo, ale až za malou čistinkou. V prípade, že je čistinka trochu zarastená, dieťa odbočku jednoducho nevidí.

Pre obrázkové detské trate odporúčame vytvoriť mapu vo veľkej mierke, neuspokojiť sa len so zväčšeným výrezom z dospeláckej mapy. Aj obrázková trať môže byť kvalitne zmapovaná, je to vhodná príležitosť tréningu pre začínajúcich mapárov. Pre dieťa je takáto mapka lepším suvenírom z pretekov ako často nevkusný diplom s gýčovými rozprávkovými postavami.

